

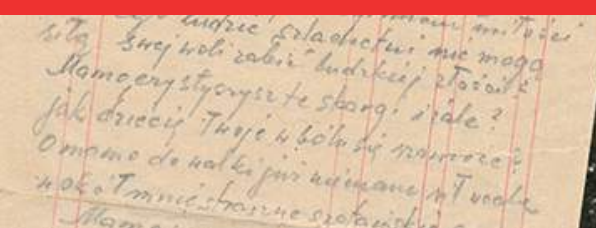
HÄFTET MED DIKTER FRÅN AUSCHWITZ. HISTORIEN OM B.J. ZDUNEK (F. MUSIEWICZ)

UTSTÄLLNINGEN
MED POESI AV KVINNLIGA
KONCENTRATIONS-LÄGERFÅNGAR

25 FEBRUARI - 30 APRIL 2020
POLSKA INSTITUTET I STOCKHOLM

**"NÄR JAG SLUTAR TALA BÖRJAR
STENARNA ATT TALA."
B.J. ZDUNEK (F. MUSIEWICZ)**

Häftet kom till Sverige med Bożena Janina Zdunek (f. Musiewicz; 1918–2015), genom greve Folke Bernadottes och Svenska Röda Korsets aktion Vita bussarna. Hon var politisk fånge nr 46 454 i koncentrationslägret Auschwitz-Birkenau 1943-06-24–1944-08-30 samt nr 62107 i koncentrationslägret Ravensbrück, fram till 1945-04-25. Det mesta tyder på att dikterna nedtecknades under 1943–1944. Häftet har sedan dess varit i familjen Zduneks privata ägo.

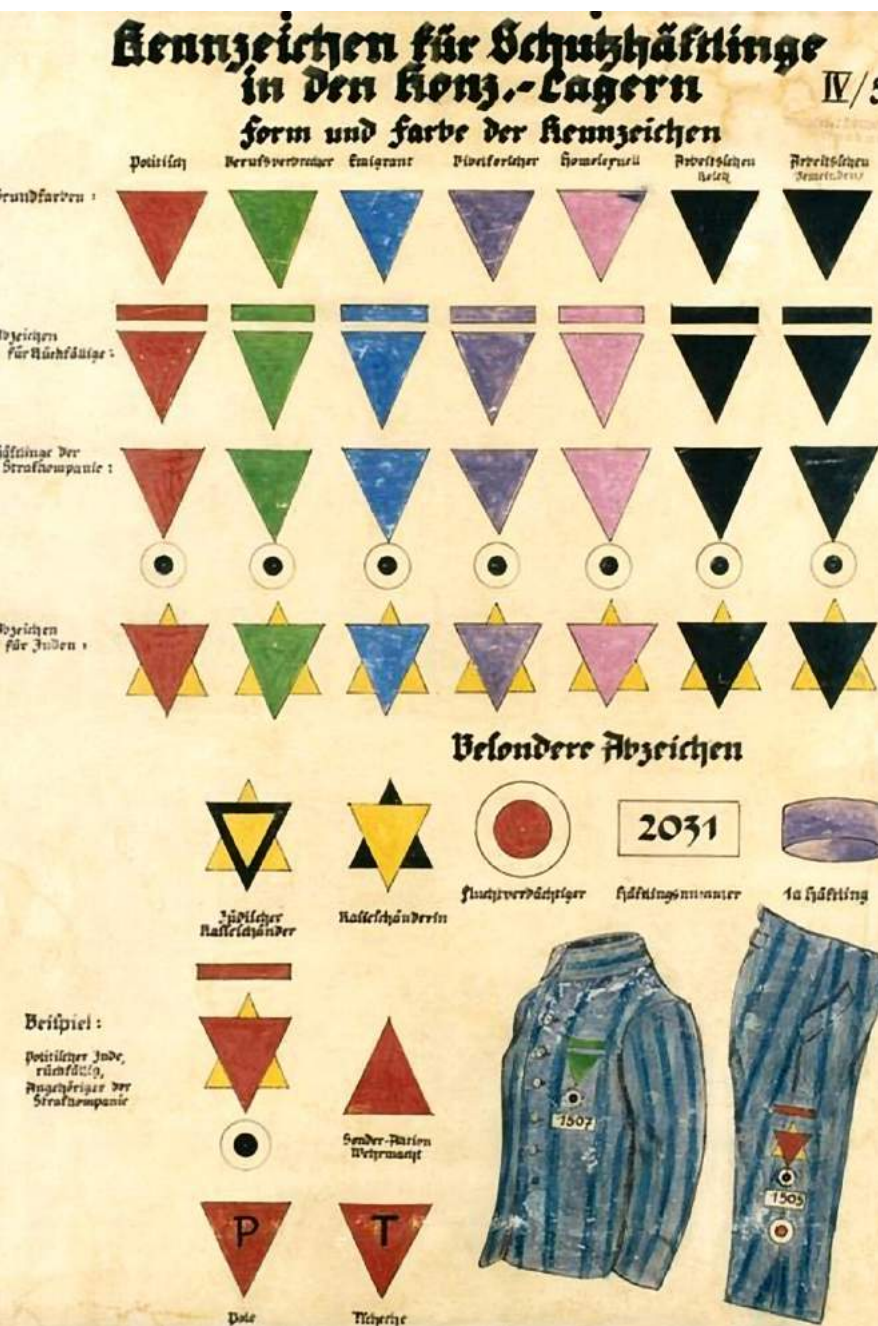
1. Om häftet

Originaltext på häftets etikett är "659-??, LeichenKoberichta, Halle I." Under etiketten syns logotypen för den kända förkrigsfirman Edward Kreglewski, Poznań, Polen. Häftets pärmar är markant slitna och bär spår av tejp. Det består av 24 st kraftigt gulnade, linjerade, rutade och tabellerade blad. Grov linjering och tabellering i röd tusch. Trettiotvå av sidorna är fyllda med olika handstilar. 16 av sidorna är tomma. Två blad tycks vara utrivna. Genomgående har blyerts eller möjligen anilinpenna använts. Dikterna är av naturliga skäl osignerade.

Ett flertal handstilar förekommer.

2. Dikter

Häftet rymmer 17 st hela, renskrivna dikter samt ett smärre antal brottstycken av dikter. Fångarna var tvungna att komponera dikter i huvudet. Vanligen kunde de inte skriva ned dem eftersom det kunde leda till dödsstraff, men de kunde deklamera dem för sina förtrogna. En del lärde sig dikterna utantill och läste dem för andra i sovsalarna eller på avträdet. Bożena Janina Zdunek kunde dem alla utantill. De var väldigt betydelsefulla för henne.

DIKTFÖRTECKNING, MED TROLIGA FÖRFATTARE ENLIGT J. ZIEMBINSKA-KUREK

#	Polsk originaltitel	Svensk titel	Författare
1.	<i>Fotografia</i>	<i>Fotografiet</i>	<i>Krystyna Zywska?</i>
2.	<i>Marsz</i>	<i>Utmarsch</i>	<i>Krystyna Zywska</i>
3.	<i>Warszawa</i>	<i>Warszawa</i>	<i>okänd</i>
4.	<i>Apel</i>	<i>Upprop</i>	<i>Krystyna Zywska</i>
5.	<i>List</i>	<i>Brev</i>	<i>okänd</i>
6.	<i>List do Matki</i>	<i>Brev till Mamma</i>	<i>Krystyna Zywska</i>
7.	<i>Birkenau</i>	<i>Birkenau</i>	<i>okänd</i>
8.	<i>Lagier</i>	<i>Lägrät</i>	<i>Tadeusz Borowski? ^a</i>
9.	<i>Bunt</i>	<i>Upproret</i>	<i>okänd</i>
10.	<i>Blok 29</i>	<i>Barack 29</i>	<i>okänd</i>
11.	<i>Ostatnia karta</i>	<i>Det sista kortet</i>	<i>okänd</i>
12.	<i>Serpentyn niejakie koleje...</i>	<i>Vindlande tågspår...</i>	<i>okänd</i>
13.	<i>Taniec</i>	<i>Dans</i>	<i>Krystyna Zywska</i>
14.	<i>Żołnierze słuchajcie...</i>	<i>Lyssnen soldater...</i>	<i>Krystyna Zywska ^b</i>
15.	<i>Mamo najdrozsza, badz zdrowa...</i>	<i>Bästa Mamma, sköt om Dig...</i>	<i>Krystyna Zywska</i>
16.	<i>Ty moja matko złota głowke masz...</i>	<i>Min Mor med gyllene hår...</i>	<i>okänd</i>
17.	<i>Mały domek, biedny pokoik ze starymi meblami...</i>	<i>Litet hus, ett fattigt krypin med gamla möbler...</i>	<i>okänd</i>

Kommentar: Fångarna måste komponera dikter i huvudet. De kan vanligtvis inte skriva ned dem. Det kan vara förenat med dödsstraff. De får deklamera dem för sina förtrogna. En del lär sig verserna utantill och vidarebefordrar dem på britsarna och på dass.

^a Stefan Pólichopek?, Rafał Wiśniewski? | ^b fragment

"VAR INTE RÄDD, NI SKA INTE TILL ER AVRÄTTNING, BARA TILL EN TRANSPORT."

3. Fångtransportlista

Från KL Auschwitz-Birkenau till KL Ravensbrück, 1944-08-30. Källa: Polska källinstitutet i Lund, Sverige. Observera! Bland de 39 st fångarna var 2 st „asociala”, troligen s k capos. Notera också att det var 7 olika nationaliteter.

4. Reglemente och brev

Originalbrev från Bożena J. Musiewicz, KL Auschwitz-Birkenau hem till sin mor, syster och svåger i Zamość. Framsidan av varje brev var försedd med regler som gällde vid brevväxling med s k ”skyddsfångar”. Notera ironin. Det var tillåtet att skicka pengar till „skyddsfångarna”.

Originalkort från Krystyna Olszewska i KL Oranienburg till Bożena J. Musiewicz i KL Ravensbrück. Obs! Krystyna Olszewska var fånge nr 498 på transferlistan från KL Auschwitz-Birkenau till KL Ravensbrück 1944-08-30.

**"VARJE NAMN HAR
ETT ANSIKTE."
ADAM ZDUNEK**

5. Familjen Zduneks fotoalbum

Diverse foton av flyktingar som kom med Vita Bussarna/Röda Korset. Bożena J. Musiewicz vägde 27 kg när hon kom till Malmö den 1 maj 1945. Till Ysane kom 21 polska kvinnor den 27 maj 1945. Hon lärde sig svenska på väldigt kort tid. När Röda Korsets hjälp började avvecklas fick flyktingarna arbeta i lantbruket hos de lokala bönderna. I slutet av 1945 (?) fördes en del av polskorna i Ysane samt manliga flyktingar från andra Rödakorsförläggningar, bl a Jerzy Zdunek, till Halda AB i Svängsta, Blekinge.

6. Efter kriget

Bożena J. Zdunek var mycket generös i sin hjälp till katolska kyrkan och humanitära organisationer. Hon höll kontakt med Polska Hjälpkommittén i Sverige och med Polska kombattanternas förening (SPK). Långt in på 80-talet skickade hon stora paket med förnödenheter hem till familj, vänner och bekanta i Polen. I gengäld fick hon mängder av tackbrev tillbaka och kunde hålla kontakten levande. Notera bl a korrespondensen med kardinal Władysław Rubin i Vatikanen och kardinal Stefan Wyszyński i Polen. Hade det inte varit för kriget hade med all sannolikhet hennes karriär sett totalt annorlunda ut. Röda Korsets aktion kom trots allt att lägga grunden för ett i någon mån fullständigt liv här i Sverige.

- Numren i broschyren motsvarar monternumren i utställningen.

26.02.2020 - 30.04.2020

POLSKA INSTITUTET, MOSEBACKE TORG 4, STOCKHOLM

POLSKA
INSTITUTET
STOCKHOLM

Svenska Röda Korset

PAŃSTWOWE MUSEUM
Auschwitz
Birkenau
STATA MUSEUM